

КАФЕДРА ОПЕРНОЇ ПІДГОТОВКИ ТА МУЗИЧНОЇ РЕЖИСУРИ

Оперна студія

Освітній ступінь

бакалавр

Курс	4
Семестр	7-8

Спеціальність

025 Музичне мистецтво

Освітньо-професійна програма

Оперний спів

Статус

обов'язкова

ECTS	8	
Годин	360	9
Практичні години	224	2
Самостійна робота	136	5

Семестровий контроль

залік

Інформація про викладача

ПІБ	Колесник Євдокія Василівна – завідувач кафедри оперної підготовки та музичної режисури, професор кафедри оперного співу НМАУ ім. П.І.Чайковського, народна артистка України. Кульбаба Алла Анатоліївна – старший викладач кафедри оперної підготовки та музичної режисури НМАУ ім. П.І.Чайковського, народна артистка України. Тонкошкура Олег Сергійович – викладач кафедри оперного співу НМАУ ім.П.І.Чайковського, соліст Оперної студії.
Профіль викладача	
e-mail	

Анотація навчальної дисципліни

Мета: опанування специфікою роботи співака-актора над партією-роллю в контексті створення вокально-сценічного образу в оперній виставі.

Завдання:

- розуміння сутності вокально-сценічного образу в контексті музичної драматургії опери;
- опанування методичною послідовністю підготовки партії-ролі;
- визначення проблемних місць в роботі над роллю, опанування прийомами їх подолання;
- вдосконалення навичок роботи над образом у різних за жанром і стилем оперних творах;
- узгодження взаємодії з іншими виконавцями, хором, оркестром, мімансом в роботі над створенням оперної вистави під керівництвом постановочної групи.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- характер втілення вокально-сценічного образу в контексті музичної драматургії опери;
- методичну послідовність дій в роботі над партією-роллю;
- прийоми і методи подолання проблемних аспектів в роботі над партією-роллю;
- засоби і прийоми поглиблення образу в різних за жанром і стилем оперних виставах;
- специфіку взаємодії з іншими виконавцями, хором, оркестром, мімансом в роботі над створенням оперної вистави під керівництвом постановочної групи;

вміти:

- визначати особливості вокально-сценічного образу в контексті музичної драматургії опери;
- дотримуватися послідовності дій в роботі над партією-роллю;
- виявляти проблемні місця в роботі над партією-роллю, застосовувати відповідні методи і прийоми їх подолання;
- обирати індивідуальні засоби і прийоми поглиблення образу відповідно до жанрово-стильових ознак оперної вистави;
- застосовувати різноманітні прийоми взаємодії з іншими виконавцями, хором, оркестром, мімансом в роботі над створенням оперної вистави під керівництвом постановочної групи.

На основі засвоєних знань та вмінь студенти повинні **володіти професійними компетенціями:**

- здатністю застосовувати набуті знання в музично-виконавській діяльності, досягти музично-театральний твір в культурно-історичному контексті;
- здатністю індивідуальної художньої інтерпретації музично-театрального твору в контексті особливостей національних оперних шкіл, виконавських стилів;
- навичками співпраці з диригентом над вдосконаленням технічних та образно-психологічних прийомів роботи над партією-роллю;
- комплексом виразних засобів задля створення цілісного вокально-сценічного образу у синтезі вокалу, акторської майстерності, танцю, сценічного руху, елементів художньо-сценографічного оформлення опери, деталей театрального костюма, аксесуарів;
- засобами та прийомами поглиблення образу в різних за жанром і стилем оперних виставах, методами виявлення проблемних аспектів у партії-ролі та шляхами їх подолання;
- прийомами взаємодії з іншими виконавцями, хором, оркестром, мімансом, балетом, технічними службами тощо в роботі над партією-роллю в оперній виставі під керівництвом режисерсько-постановочної групи.

Перелік тем

Тема 1. Звернення до витоків твору: композитор, лібретист, драматичний твір. Аналіз музичного твору (опери). Аналіз партії-ролі в контексті музичної драматургії оперного твору

Тема 2. Аналіз літературних та іконографічних матеріалів щодо умов побутування персонажа

Тема 3. Визначення рольових завдань

Тема 4. Вивчення партії-ролі з концертмейстером; робота з диригентом - співанки: індивідуальні, ансамблеві та масові; робота з режисером – мізансцені репетиції: індивідуальні, ансамблеві та масові сцени опери

Тема 5. Вирішення технологічних і художніх завдань партії-ролі

Тема 6. Робота в ансамблі (співанки)

Тема 7. Визначення мізансцен партії-ролі

Тема 8. Взаємодія з партнерами в мізансценах

Тема 9. Вокально-пластична виразність партії-ролі

Тема 10. Робота співака-актора з оркестром

Тема 11. Ансамблева злагодженість співака-актора з хором і оркестром

Тема 12. Вирішення вокально-сценічного образу в контексті синтезу засобів виразності

Форми та технології навчання

– **вербальні:** пояснення, коментарі, обговорення, зауваження, консультації, прослуховування аудіозаписів;

– **наочні:** практичний показ, ілюстрації, перегляд відеоматеріалів;

– **практичні:** виконання вправ, акторський тренінг, виконання вокальних партій;

– **інтерактивні:** ігрове моделювання виробничих ситуацій;

– **мистецтвознавчі:** жанровий, стилістичний, інтерпретаційний, історико-стильової реконструкції;

– **аналітичні:** робота з літературою, аудіо– відеоматеріалами;

– **проблемні:** визначення та вирішення проблемної ситуації

Навчальні ресурси

Рекомендований перелік вистав Оперної студії

1. Х.В.Глюк «Орфей і Еввідіка»

2. В.А.Моцарт:
  - «Чарівна флейта»
  - «Весілля Фігаро»
  - «Директор театру»
3. Г.Доницетті:
  - «Любовний напій»
  - «Дзвіночок»
  - «Дон Паскуале»
4. Дж. Россіні:
  - «Севільський цирульник»
5. Ш.Гуно:
  - «Фауст»
6. Дж. Верді:
  - «Травіата»
  - «Ріголетто»
7. Р.Леонкавалло «Паяци»
8. Ж.Бізе «Кармен»
9. Дж. Пуччіні:
  - «Богема»
  - «Джані Скіккі»
10. К.Орф «Розумниця»
11. М.Мусоргський «Сорочинський ярмарок»
12. М.Римський –Корсаков:
  - «Царева наречена»
  - «Моцарт і Сальєрі»
13. П.Чайковський:
  - «Іоланта»
  - «Євгеній Онегін»
  - «Черевички»
15. С.Рахманінов «Алеко»
16. В.Зубицький «Палата № 6»
17. С.Гулак-Артемівський «Запорожець за Дунаєм»
- 18.М.В.Лисенко «Наталка Полтавка»
19. В.Кирейко «Лісова пісня»
- 20.В.Губаренко:
  - «Ведмідь»
  - «Монологи Джульєтти»
  - «Листи кохання»
  - «Сват мимоволі»

Нотний матеріал відповідного репертуару дисципліни «Оперна студіяч», музикознавча та методична література представлені у вільному доступі в бібліотеці та читальній залі Академії. Інструментарій у репетиційних приміщеннях, навчальних аудиторіях Академії надається для проведення занять, репетицій та виступів відповідно до розкладу. За умови дистанційного навчання через протиепідеміологічні заходи, всі необхідні для вивчення навчальної дисципліни основні та додаткові матеріали завантажуються на [GOOGL DISK ifm1.2nmau@gmail.com](mailto:ifm1.2nmau@gmail.com). Програми модульних контрольних робіт у формі концертного виступу студентів у формі посилання на YOUTUBE надсилаються на офіційні електронні адреси кафедри.

Методи контролю

вербальні: експрес-опитування, співбесіда, колоквиум;

практичні: перевірка вправ, вокальних партій, практичного показу, цілісності образу в оперній виставі.

Залікові вимоги:

Питання до колоквиуму

7 семестр

1. Визначить сутність обраної партії-ролі в опері, її завдання.

2. Надайте характеристику жанрової специфіки обраної партії-ролі в опері.
3. Надайте характеристику стильової специфіки обраної партії-ролі в опері в контексті історичної епохи.
4. Надайте характеристику стильової специфіки обраної партії-ролі в опері в контексті етнічної своєрідності країни.
5. Надайте характеристику стильової специфіки обраної партії-ролі в опері в контексті соціальної приналежності до певної соціальної групи.
6. Надайте характеристику підготовчого етапу роботи над партією-роллю в оперній виставі.
7. Зробіть аналіз партії-ролі в контексті музичної драматургії оперного твору.
8. Зробіть аналіз літературних та іконографічних матеріалів щодо умов побутування персонажа.
9. Визначить завдання з послідовного втілення партії-ролі в контексті музичної драматургії опери.
10. Охарактеризуйте методичну послідовність роботи з концертмейстером з вивчення обраної партії-ролі.
11. Визначить характер роботи з диригентом з відпрацювання технологічних і художніх завдань обраної партії-ролі.
12. Визначить характер взаємодії з партнерами в ансамблях в контексті запропонованих обставин.

8 семестр

1. Надайте характеристику визначених мізансцен обраної партії-ролі.
2. Надайте характеристику внутрішньої та зовнішньої лінії дії обраної партії-ролі.
3. Надайте характеристику вокально-пластичним засобам виразності з психологічного виправдовування кожної мізансцени обраної партії-ролі.
4. Надайте характеристику прийомам, притаманним Вашій індивідуальності, з дотримання в мізансценах неперервності лінії дії.
5. Надайте характеристику музично-вокального вирішення обраної партії-ролі.
6. Надайте характеристику вокально-пластичного вирішення обраної партії-ролі.
7. Надайте характеристику музично-вокальних проблем у створенні обраної партії-ролі, Визначить шляхи їх подолання.
8. Надайте характеристику музично-пластичних проблем у створенні обраної партії-ролі, Визначить шляхи їх подолання.
9. Надайте характеристику власним індивідуальним прийомам поглиблення музично-психологічної виразності обраної партії-ролі.
10. Надайте характеристику взаємодії обраної партії-ролі та оркестру в контексті музичної драматургії оперної вистави.
11. Надайте характеристику взаємодії обраної партії-ролі з хором, оркестром, мімансом в контексті музичної драматургії оперної вистави.
12. Які рольові завдання зі створення вокально-сценічного образу Вам вдалося виконати, а які ні? Чому?

Питання до експрес-опитування

7 семестр

1. Назвіть складові вокально-сценічного образу в контексті обраної партії-ролі.
2. Визначить жанрову приналежність обраної партії-ролі.
3. Визначить стилістичну приналежність обраної партії-ролі в контексті історичної епохи.
4. Визначить стилістичну приналежність обраної партії-ролі в контексті етнічної ідентифікації персонажа.
5. Визначить стилістичну приналежність обраної партії-ролі в контексті соціальної ідентифікації персонажа.
6. Назвіть стадії підготовчого етапу роботи над партією-роллю в оперній виставі.
7. Назвіть складові аналізу партії-ролі в контексті музичної драматургії оперного твору.
8. Зробіть класифікацію літературних та іконографічних матеріалів щодо умов побутування персонажа.
9. Назвіть завдання з послідовного втілення партії-ролі в контексті музичної драматургії опери.
10. Назвіть методичну послідовність роботи з концертмейстером з вивчення обраної партії-ролі.
11. Назвіть основні технологічні і художні завдання з відпрацювання обраної партії-ролі.
12. Назвіть прийоми взаємодії з партнерами в ансамблях в контексті запропонованих обставин.

8 семестр

1. Назвіть основні мізансцени обраної партії-ролі.

2. Визначить внутрішню та зовнішню лінії дії обраної партії-ролі.
3. Назвіть вокально-пластичні засоби виразності з психологічного виправдовування мізансцен обраної партії-ролі.
4. Назвіть прийоми, притаманні Вашій індивідуальності, з дотримання в мізансценах неперервності лінії дії.
5. Назвіть засоби музично-вокального вирішення обраної партії-ролі.
6. Назвіть засоби вокально-пластичного вирішення обраної партії-ролі.
7. Визначить основні музично-вокальні проблеми у створенні обраної партії-ролі, шляхи їх подолання.
8. Визначить музично-пластичні проблеми у створенні обраної партії-ролі, шляхи їх подолання.
9. Визначить власні індивідуальні прийоми поглиблення музично-психологічної виразності обраної партії-ролі.
10. Визначить характер взаємодії обраної партії-ролі та оркестру в контексті музичної драматургії оперної вистави.
11. Визначить характер взаємодії обраної партії-ролі з хором, оркестром, мімансом в контексті музичної драматургії оперної вистави.
12. Визначить характер власної роботи з постановочною групою із втілення обраної партії-ролі.

Програма заліку. Вимоги до нього. Критерії оцінювання знань студентів

Програма

Наприкінці 8 семестру студенти здають залік, де повинні виконати обрану партію-роль, створити вокально-сценічний образ в оперній виставі за участю хору, оркестру, мімансу з його апробацією на широкого глядача.

Окрім здачі практичної частини студент повинен відповісти на питання колоквиуму (див. п.10.4), які поглиблюють його розуміння основних завдань партії-ролі в оперній виставі, вибір індивідуальних засобів виразності різних видів мистецтв, прийоми їх синтезування у створенні образу, специфіку роботи з оркестром, хором, мімансом, постановочною групою і допоміжними службами у втіленні вистави.

Вимоги

Для здачі теоретичної і практичної частин державного екзамену студент повинен:

знати:

- характер втілення вокально-сценічного образу в контексті музичної драматургії опери;
- методичну послідовність дій в роботі над партією-роллю;
- прийоми і методи подолання проблемних аспектів в роботі над партією-роллю;
- засоби і прийоми поглиблення образу в різних за жанром і стилем оперних виставах;
- специфіку взаємодії з іншими виконавцями, хором, оркестром, мімансом в роботі над створенням оперної вистави під керівництвом постановочної групи;

вміти:

- визначати особливості вокально-сценічного образу в контексті музичної драматургії опери;
- дотримуватися послідовності дій в роботі над партією-роллю;
- виявляти проблемні місця в роботі над партією-роллю, застосовувати відповідні методи і прийоми їх подолання;
- обирати індивідуальні засоби і прийоми поглиблення образу відповідно до жанрово-стильових ознак оперної вистави;
- застосовувати різноманітні прийоми взаємодії з іншими виконавцями, хором, оркестром, мімансом в роботі над створенням оперної вистави під керівництвом постановочної групи.

На основі засвоєних знань та вмінь студенти повинні **володіти професійними компетенціями:**

- здатністю застосовувати набуті знання в музично-виконавській діяльності, досягати музично-театральний твір в культурно-історичному контексті;
- здатністю індивідуальної художньої інтерпретації музично-театрального твору в контексті особливостей національних оперних шкіл, виконавських стилів;
- навичками співпраці з диригентом над вдосконаленням технічних та образно-психологічних прийомів роботи над партією-роллю;
- комплексом виразних засобів задля створення цілісного вокально-сценічного образу у синтезі вокалу, акторської майстерності, танцю, сценічного руху, елементів художньо-сценографічного оформлення опери, деталей театрального костюма, аксесуарів;

- засобами та прийомами поглиблення образу в різних за жанром і стилем оперних виставах, методами виявлення проблемних аспектів у партії-ролі та шляхами їх подолання;
- прийомами взаємодії з іншими виконавцями, хором, оркестром, мімансом, балетом, технічними службами тощо в роботі над партією-роллю в оперній виставі під керівництвом режисерсько-постановочної групи.

Система оцінювання

Критерії оцінювання знань студентів

90–100–А– відмінно	вичерпна і розгорнута відповідь на питання колоквиуму з аналізом сучасних літературних джерел, посиланням на інноваційні технології, досвід провідних вітчизняних і зарубіжних митців. Демонстрація високого рівня виконання практичних завдань, особистий творчий внесок у створення вокально-сценічного образу в оперній виставі
82–89–В– добре	грунтовна відповідь на питання колоквиуму з аналізом літературних джерел, творчого доробку провідних митців. Демонстрація якісного рівня виконання практичних завдань, навичок створення вокально-сценічного образу в оперній виставі
74–81–С– добре	повна відповідь на питання колоквиуму з посиланням на літературні джерела, творчий доробок провідних митців. Демонстрація достатнього рівня виконання практичних завдань, навичок створення вокально-сценічного образу в оперній виставі
64–73–D– задовільно	відповідь на питання колоквиуму в необхідному обсязі без посилань на літературні джерела, творчий доробок митців, окремі неточності, їх виправлення за допомогою викладача. Демонстрація посереднього рівня виконання практичних завдань, навичок створення вокально-сценічного образу в оперній виставі
60–63–E– задовільно	відповідь на питання колоквиуму в мінімально допустимому обсязі, значні неточності, їх виправлення за допомогою викладача. Демонстрація граничного рівня виконання практичних завдань, навичок створення вокально-сценічного образу в оперній виставі
35–59–FX– незадовільно (з можливістю повторного складання)	відповідь на питання колоквиуму в недостатньому обсязі, грубі помилки, неспроможність їх виправлення за допомогою викладача. Демонстрація низького рівня виконання практичних завдань, недостатня сформованість навичок створення вокально-сценічного образу в оперній виставі
0–34–F– незадовільно (з обов'язковим повторним вивченням дисципліни)	відповідь на питання колоквиуму на рівні елементарного розпізнання, неможливість відтворення навчального матеріалу на репродуктивному рівні. Неспроможність виконання практичних завдань, відсутність навичок створення вокально-сценічного образу в оперній виставі

Інклюзивне навчання

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості студентів з особливими освітніми потребами.

Неформальна освіта

Передбачається у межах вивчення навчальної дисципліни участь студентів у міжнародних та вітчизняних конференціях, конкурсах творчих робіт, круглих столах, відвідування культурно-мистецьких заходів, театрів, мистецьких експозицій та виставок, музичних фестивалів, конкурсів, концертів тощо.

11. Рекомендована література

Базова

1. Антонюк В. Г. Українська вокальна школа: етнокультурологічний аспект : монографія. Київ : Українська ідея, 2001. 144 с.
2. Антонюк В. Г. Етномузикологічні чинники навчання співу : наукове дослідження. КНУКіМ. Київ : Українська ідея, 1999. 24 с.
3. Антонюк В. Г. Видатний педагог-концертмейстер класу камерного співу Зоя Юхимівна Ліхтман // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. № 1 (42). Київ, 2019. С. 135–145.
4. Антонюк В. Г. Олена Муравйова – професор Музично-драматичної школи Миколи Лисенка // Часопис НМАУ імені П. І. Чайковського. № 2 (35). Київ, 2017. С. 87–100.
5. Бондарева О. Міф і драма у новітньому літературному контексті: поновлення структурного зв'язу через жанрове моделювання: Монографія/ О. Бондарева. — К., 2006.
6. Бондарева О. Драматизм міфу і міфологізація драми/ О. Бондарева. — Херсон: Персей, 2000.
7. Брехт Б. Про мистецтво театру: Зб./ Упоряд., вступ. ст., прим. і пер. О.С. Чіркова. — К., 1977
8. Вериківська І.Н. Становлення української радянської сценографії/ І.Н. Вериківська. — К.: Наукова думка, 1981.
9. Востряков О. А. сучасна практика підготовки оперних співаків у системі «вуз – театр» // Науковий вісник НМАУ імені П. І. Чайковського. Вип. 5: Музичне виконавство. Кн. 4 _Київ, 2000. С. 177-183.
10. Гладишева А.О. Сценічна мова: дикційна та орфоепічна нормативність: навч. посібник/ А.О. Гладишева. — К.: КДіТМ, 1996.
11. Гнидь Б.П. Історія вокального мистецтва: підручник / Б.П. Гнидь. — К.: НМАУ ім. П.І. Чайковського, 1997. — 320 с.
12. Гордійчук М. Музика і час: розвідки і статті/ М. Гордійчук. — К.: Муз. Україна, 1984. — 326 с.: іл..
13. Гребенюк Н.Є. Вокально-виконавська творчість: психолого-педагогічний та мистецтвознавчий аспекти: моногр./ Н.Є. Гребенюк. — К.: НМАУ ім. П.І. Чайковського, 1999. — 269 с.
14. Житницький А.З. Драматургія масових театралізованих заходів: навч. посібник. 2-е вид., переробл. і випр./А.З.Житницький. — Харків: Тимченко, 2005. — 128 с.
15. Згурський А. Танець як засіб виховання пластичної майстерності/ А. Згурський. — К.: КДУТКіТ ім. І. Карпенка-Карого. — 168с.
16. Іван Франко про театр і драматургію: Вибрані статті, рецензії та висловлювання. — К., 1957.
17. Кабка Г. М. Розвиток та роль педагогічного артистизму у творчій діяльності на прикладі специфіки його формування у музиканта-педагога // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури : зб. наук. праць Держ. акад. керівних кадрів культури і мистецтв та Нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. Київ : НАКККіМ, 2009. Вип. 22. С. 336–341.
18. Клековкін О. Театр: форми і реформи/ О. Клековкін // Мистецтвознавство України: Зб. наук. праць. — К., 2008. — Вип. 10.
19. Корнієнко Н. Лесь Курбас: репетиція майбутнього / Н. Корнієнко. — К.: Либідь, 2007. — 328 с.
20. Курбас Лесь. «Березіль» — з творчої спадщини / Лесь Курбас. — К.,1988.
21. Ліхтман З. Вибрані романи українських радянських композиторів (Спроба виконавського аналізу/ З. Ліхтман. — К.: Муз. Україна, 1970. — 48 с.
22. Липківська Г. Світ у дзеркалі драми/ Г. Липківська. — К., 2007.
23. Мамонтов Я. Драматичне письменство (Основи та технічні прийоми)/ Я.Мамонтов// Театральна публіцистика. — К., 1967.
24. Михайлова Т. М. Виховання співаків у Київській консерваторії: Хронологічний огляд з 1863 по 1963 рр. Київ : Музична Україна, 1970. 128 с.
25. Неллі В. Робота режисера/ В. Неллі. — К., 1962.

26. Паторжинський І. С. Важливі питання в комплексному вихованні актора-співака // КДК імені П. І. Чайковського: Науково-методичні записки. Т. 2. Вип. 3-й: Питання вокального мистецтва / Редкол.: Гузій В. М. та ін. Київ : Мистецтво, 1964. С. 30–33.
27. Піхманець Р. В. Психологія художньої творчості (теоретичні та методичні аспекти). Київ : Наукова думка, 1991. 164 с.
28. Рибалка В. В. Психологія розвитку творчої особистості : навчальний посібник. Київ : АПН України. Ін-т пед. і психолог. проф. освіти, 1996. 236 с.
29. Рожок В.І. Музика сучасність: монографічні дослідження, науково-популярні, критичні та публіцистичні твори/ В.І. Рожок. – К.: Пошуково-видавниче агентство «Книга пам'яті України», 2003. – 220 с.
30. Рожок В. Історія українського диригентського виконавства: творчість Стефана Турчака: навч. посібник/ В. Рожок. – К.: НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2013. – 328 с.
31. Савчук І. Тут народжуються оперні зірки // Музика. 2009. № 2. С. 18-20.
32. Скоробагатько Н. Нотатки оперного концертмейстера/ Н. Скоробагатько. – К.: Муз. Україна, 1973. – 332 с.
33. Станішевський Ю. Національний академічний театр опери та балету України імені Тараса Шевченка: історія і сучасність/Ю. Станішевський. – К.: Муз. Україна, 2002. – 736 с.: іл.
34. Станішевський Ю. Національна опера України 2001-2011/Ю. Станішевський. – К.: Муз. Україна, 2012. – 304 с.
35. Теорія драми в історичному розвитку: Хрестоматія. — К.,1950.
36. Тонкошкура О. (2022) «The Opera Studio of Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music. Stages of achievements», *Збірник наукових праць СУЧАСНЕ МИСТЕЦТВО*, (18), с. 267–276.
37. Черкашина М.Р. Музично-психологічна драма ХХ сторіччя/ М.Р. Черкашина. //Музика, 1971.-№ 1.- С. 20-22.
38. Черкашина М.Р. Опера ХХ століття: Нариси/ М.Р. Черкашина. – К.: Муз. Україна, 1981.- 208 с.
39. Юнг К. Г. Психологічні типи / пер. з нім. Львів : Астролябія, 2010. 692 с.

Допоміжна

40. Бондарчук В. О. Дмитро Гнатюк: оперний співак, музичний режисер, педагог : монографія. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2018. 616 с.
41. Вороний О. Звичаї українського народу/ О. Вороний. – К.; Либідь, 1994. – 156 с.
42. Курбанов В. Традиційність і проблеми інтерпретації оперної вистави / В. В. Курбанов// Часопис НМАУ ім. П. І. Чайковського: Наук. журнал. – К., 2009. – № 3 (4).
43. Нірод Ф. Ф. Федір Нірод: Альбом / Авт. вступ. ст. та упоряд. І. М. Вериківська. – К.: Мистецтво, 1988. – 160 с.: іл.
44. Станішевський Ю. О. Режисура в сучасному українському музичному театрі. Монографія / Ю. О. Станішевський. – К. : Наукова думка, 1982.
45. Танюк Л. Талан і талант Леся Курбаса. – К.: Мистецтво України, 2007.
46. Українська минувшина: ілюстрований етнографічний довідник. 2-е вид./ А.І. Пономарів, Л.Ф. Артюх, Т.В. Косміна та ін. – К.: Либідь, 1994. - 256 с.: іл.
47. Черкашина-Губаренко М. Музика і театр на перехресті епох: 3б. статей: у 2 т. – Т.1/ М. Черкашина-Губаренко. – Суми: Наука, 2002. – 184 с.
48. Черкашина-Губаренко М. Музика і театр на перехресті епох: 3б. статей: у 2 т. – Т.2/ М. Черкашина-Губаренко. – Суми: Наука, 2002, – 184 с.
49. Черкашина-Губаренко М.Р. Деякі тенденції сучасного оперного театру / М. Р. Черкашина-Губаренко // Часопис Національної музичної Академії України ім. П. І. Чайковського: Наук. журнал. – К., 2009. - № 3 (4). – С. 17–22.

12. Інформаційні ресурси

1. Оперні вистави у виконанні видатних майстрів музичних театрів України та світу.
2. Репертуар Оперної студії Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського.